

Anna Iwacewicz-Orłowska

Wschodnioeuropejska Akademia Nauk Stosowanych w Białymstoku, Polska ■ Eastern European University of Applied Sciences in Białystok, Poland

Stáže zagraniczne a subiektywna ocena poziomu umiejętności praktycznych uczniów szkół ponadpodstawowych kształcących się w zawodach technicznych

Foreign internships and the level of subjective assessment of practical skills of vocational schools students

Streszczenie: Celem artykułu jest analiza wpływu uczestnictwa uczniów szkół ponadpodstawowych kształcących się w zawodach technicznych w stażach zagranicznych na ich subiektywną ocenę poziomu umiejętności praktycznych. Hipoteza badawcza sformułowana na potrzeby niniejszej pracy brzmi: Stáže zawodowe mają istotny wpływ na subiektywną ocenę poziomu umiejętności praktycznych uczniów szkół ponadpodstawowych kształcących się w zawodach technicznych. W artykule przeprowadzono subiektywną ocenę poziomu umiejętności praktycznych uczniów przed rozpoczęciem stażu zagranicznego oraz po jego zakończeniu. Badaniami objęto uczniów Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach odbywających staże w Walencji (Hiszpania) w latach 2020–2022. W zagranicznych stażach uczestniczyło łącznie 106 uczniów reprezentujących następujące kierunki kształcenia zawodowego: technik mechanizacji rolnictwa, technik hotelarstwa, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik handlowiec oraz technik transportu kolejowego. Znaczna większość badanych uznała, iż uczestnictwo w stażu zagranicznym przyczyniło się do podniesienia poziomu jej umiejętności praktycznych niezbędnych w ramach wybranego zawodu. Zdaniem uczniów udoskonalone zostały najważniejsze umiejętności bezpośrednio związane z wybranym przez nich kierunkiem kształcenia. Uczestnicy staży poszerzyli własne kompetencje personalne i społeczne oraz podnieśli poziom języka angielskiego w obszarze specjalistycznego słownictwa zawodowego. Ta forma kształcenia praktycznego jest więc doskonałym elementem edukacji w technicznych szkołach ponadpodstawowych.

Abstract: The aim of the article is to analyse the impact of the vocational schools students participation in foreign internships on their practical skills. The research hypothesis states that foreign internships have a significant impact on the level of subjective assessment practical skills of vocational school students. The article assessed the subjective level of students' practical skills before and after the foreign internship. The research covered students of The Comprehensive and Vocational School Complex in Mońki carrying out internships in Valencia (Spain) in 2020–2022. A total of 106 students representing the following fields of vocational education participated in foreign internships: agricultural mechanization technician, hotel

management technician, nutrition and catering services technician, sales technician and railway transport technician. The vast majority of respondents stated that participation in a foreign internship contributed to improving the level of practical skills necessary for their chosen profession. According to the students, the most important skills directly related to the field in which they pursue the education process have been improved. The internship participants expanded their personal and social competences and improved their level of English in the area of specialized professional vocabulary. This form of practical education is therefore an excellent element of education in technical secondary schools.

Słowa kluczowe: kompetencje personalne i społeczne; staże zagraniczne; uczniowie techników; umiejętności praktyczne

Keywords: foreign internships; personal and social skills; practical skills; vocational schools students

Otrzymano: 21 września 2023

Recieved: 21 September 2023

Zaakceptowano: 21 listopada 2023

Accepted: 21 November 2023

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Iwaciewicz-Orłowska, A. (2023). Staże zagraniczne a subiektywna ocena poziomu umiejętności praktycznych uczniów szkół ponadpodstawowych kształcących się w zawodach technicznych. *Przedsiębiorczość – Edukacja [Entrepreneurship – Education]*, 19(2), 130–143. <https://doi.org/10.24917/20833296.192.9>

Wstęp

Jednym z filarów systemu szkolnictwa w Polsce są pięcioletnie technika, których rolą jest kształcenie absolwentów szkół podstawowych w wybranych przez nich zawodach. Technika umożliwia zdobywanie wiedzy z zakresu przedmiotów ogólnych, co daje możliwość zdawania egzaminu dojrzałości. Oprócz tego równolegle uczeń zdobywa wiedzę z zakresu przedmiotów zawodowych. Działalność szkół kształcących zawodowo opiera się na dwóch podstawach programowych – kształcenia ogólnego oraz kształcenia w zawodach. Kształcenie zawodowe łączy się z ciągiem metodycznych działań nauczycieli i umożliwia uczniom opanowanie wiedzy, kształcenie umiejętności praktycznych, rozwijanie zdolności, zainteresowań oraz formowanie postaw (Szczechowiak, 2018: 99). System kształcenia zawodowego i sposób realizacji zadań w tym obszarze są uwarunkowane zmianami otoczenia społeczno-gospodarczego związanymi m.in. z budową gospodarki opartej na wiedzy, globalizacją procesów gospodarczych, mobilnością zawodową, nowymi technologiami, a także wzrostem oczekiwań pracodawców w zakresie poziomu wiedzy i umiejętności pracowników. Stąd miarą efektywności tego systemu kształcenia powinno być dostosowanie go do potrzeb rynku pracy (Maj-Waśniowska, 2017: 272).

Szkolnictwo ponadpodstawowe jest doskonałą alternatywą dla osób pragnących wyszkolić się w konkretnym zawodzie, a następnie po szkole bezpośrednio pójść do pracy. Zaletą szkół o profilu technicznym jest możliwość zdobycia w nich praktycznych umiejętności zawodowych. Uczeń nabywa je w trakcie zajęć praktycznych, które są elementem programu kształcenia. Szkoła ma do wyboru różne rozwiązania w kwestii miejsca odbywania praktyk lub zajęć praktycznych – począwszy od własnych pracowni i warsztatów, przez finansowane ze środków samorządu placówki kształcenia ustawicznego/praktycznego, a kończąc na pracodawcach, z którymi współpracuje (Drogosz-Zabłocka, Stasiowski, 2019: 95).

Innowacyjną formą praktycznej nauki zawodu wprowadzoną w Polsce do kształcenia zawodowego jest staż uczniowski. Jego celem jest umożliwienie uczniom kształcącym się w technikach zawodowych i szkołach branżowych poszerzenia rzeczywistych umiejętności oraz lepsze przygotowanie uczniów do pracy w zawodzie, a tym samym – bycia konkurencyjnym na rynku pracy (Cymańska-Grabowska, Chorąży, Fabiański, Kordyś, 2021: 4). Powszechnie uznaje się, że praktyczna nauka zawodu w miejscu pracy jest korzystniejsza od kształcenia praktycznego prowadzonego w szkołach. W państwach, w których dominuje ten rodzaj kształcenia zawodowego, młodzież po zakończonej edukacji częściej i szybciej znajduje pracę w większym stopniu zgodną ze zdobytym wykształceniem. Wynika to z bezpośredniego zaangażowania pracodawców w kształcenie zawodowe od strony zarówno finansowo-organizacyjnej, jak i regulacyjnej, np. w wymiarze uzgadniania z organizacjami zrzeszającymi pracodawców programów nauczania czy uczestnictwa pracodawców w certyfikacji. To z kolei wymaga dobrej współpracy dużych przedsiębiorstw nastawionych na inwestycje w dłuższym okresie (Sitek, Stasiowski, 2022: 73).

Przejęcie ze szkoły do pracy to w życiu ważny etap, który jest łatwiejszy dla młodych osób angażujących się w zdobywanie doświadczenia praktycznego, w tym również na polu międzynarodowym. Tę zależność potwierdzają wyniki zagranicznych badań i analiz (Pinto, Pereira, 2019: 443–461; Gates, 2014: 33–40; Matthews, Lawley, 2011: 687–698). Uczniowie szkół ponadpodstawowych mogą zyskać międzynarodowe doświadczenie np. poprzez odbycie zagranicznego stażu zawodowego. Jedną z wartości dodanych tego typu działań jest m.in. zdobycie umiejętności komunikacji międzykulturowej. Umiejętność ta usprawnia właściwe i skuteczne współdziałanie z ludźmi różnych kultur, co jest niezwykle istotne we współczesnej gospodarce (Xiaochi, 2012: 62).

Międzynarodowe staże zawodowe to jeden z elementów praktycznego kształcenia młodzieży szkół ponadpodstawowych. Dzięki możliwościom finansowania z Unii Europejskiej uczniowie szkół ponadpodstawowych mogą odbywać część praktyk zawodowych w zagranicznych przedsiębiorstwach. W ciągu ostatnich dziesięcioleci wewnątrz europejska mobilność uczniów i studentów była w coraz większym stopniu promowana przez Komisję Europejską np. w ramach programu Erasmus+ (Van Mol, 2017: 52–60). Jest to oferta bardzo atrakcyjna, gdyż uczeń ma zapewnione finansowanie kosztów pobytu za granicą oraz miejsce stażu odpowiednie do profilu kształcenia. Z jednej strony unijne finansowanie poszerzyło znacznie możliwości odbywania przez uczniów zagranicznych staży. Z drugiej strony ta forma aktywności stała się wyróżnikiem szkół o profilu technicznym przyciągającym nowych kandydatów w procesie rekrutacji (Iwaciewicz-Orłowska, 2021: 137–150).

Cele i pytania badawcze

Celem artykułu jest analiza wpływu staży zagranicznych na subiektywną ocenę poziomu umiejętności praktycznych uczniów szkół ponadpodstawowych kształcących się w zawodach technicznych. Hipoteza badawcza sformułowana na potrzeby niniejszej pracy brzmi: Staże zawodowe mają istotny wpływ na subiektywną ocenę poziomu umiejętności praktycznych uczniów szkół ponadpodstawowych kształcących się w zawodach technicznych. Na potrzeby artykułu oceniono wpływ uczestnictwa w zagranicznej praktyce na udoskonalenie umiejętności praktycznych jej uczestników. Przeprowadzono dwukrotną subiektywną ocenę poziomu umiejętności praktycznych uczniów szkół zawodowych: przed rozpoczęciem zagranicznego stażu oraz po jego zakończeniu.

Pytania badawcze postawione na etapie planowania badań to:

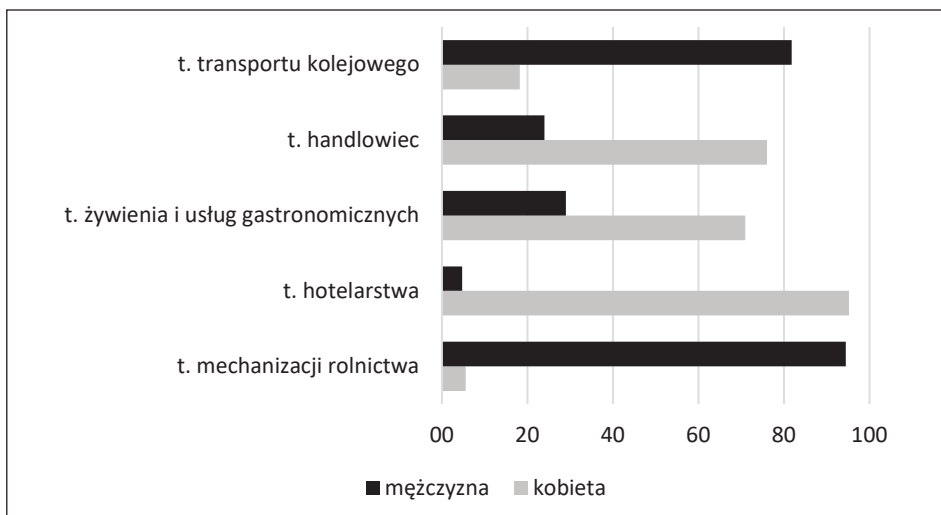
5. Jakie są źródła informacji o możliwości odbycia zagranicznych staży przez uczniów badanej szkoły?
6. Jakie są motywy uczestnictwa uczniów w stażu zagranicznym?
7. Czy uczniowie po skończonej edukacji są zainteresowani prowadzeniem własnej działalności gospodarczej?
8. Jak uczniowie oceniają poziom własnych umiejętności praktycznych przed stażem odbytym za granicą i po stażu?
9. Jakie są najistotniejsze elementy odbytego stażu zagranicznego?
10. Jakie są najbardziej istotne umiejętności praktyczne udoskonalone w trakcie stażu zagranicznego?

Badaniami objęto uczniów Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach odbywających staże w Walencji (Hiszpania) w latach 2020–2022. W zagranicznych stażach uczestniczyło łącznie 106 uczniów reprezentujących następujące kierunki kształcenia zawodowego:

- technik mechanizacji rolnictwa – 18 uczniów,
- technik hotelarstwa – 21 uczniów,
- technik żywienia i usług gastronomicznych – 31 uczniów,
- technik handlowiec – 25 uczniów,
- technik transportu kolejowego – 11 uczniów.

Podział uczestników badań ze względu na płeć został przedstawiony na rycinie 1.

Rycina 1. Płeć uczestników staży zawodowych z podziałem na kierunki kształcenia (% badanych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

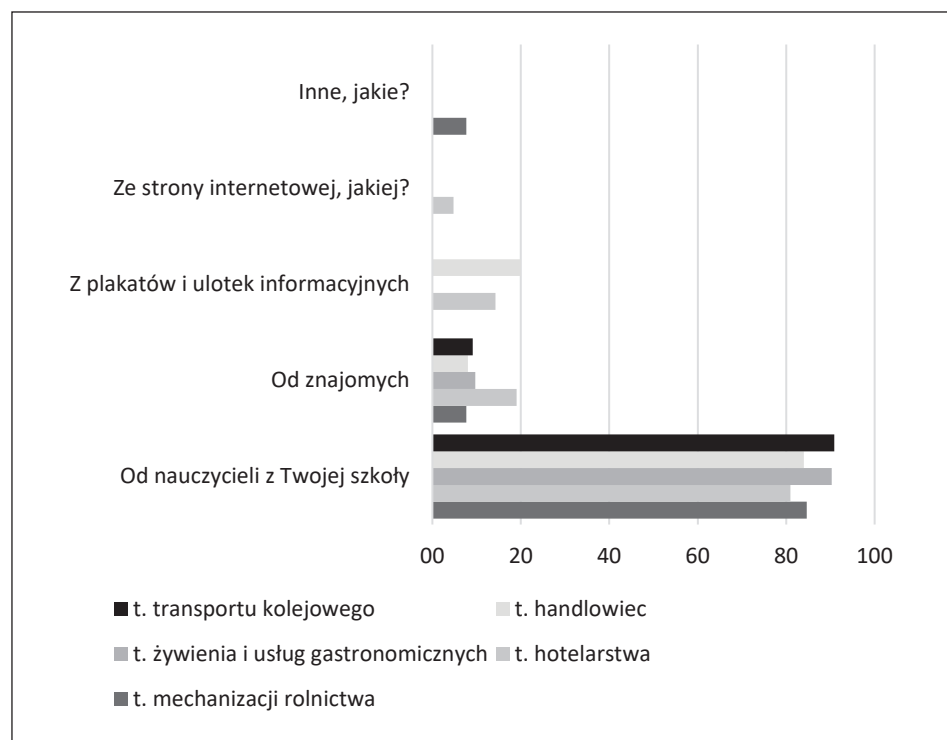
Na potrzeby badania przygotowano dwa formularze ankietowe. Pierwszy formularz został rozdany uczestnikom przed wyjazdem na zagraniczny staż w celu poznania ich opinii i oczekiwań przed zagraniczną praktyką, drugi zaś uczestnicy wypełnili w ostatnim dniu pobytu na praktyce zawodowej. Miał on na celu zdiagnozowanie problemów, z którymi

zmierzali się uczestnicy stażu, oraz określenie najbardziej istotnych elementów odbytego stażu wraz z oceną poziomu zadowolenia z tej formy kształcenia praktycznego. Poszczególne pytania ankietowe zostały opracowane z podziałem na uczniów kształcących się w ramach pięciu zawodów: technik mechanizacji rolnictwa, technik hotelarstwa, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik handlowiec oraz technik transportu kolejowego. Badania ankietowe zostały uzupełnione wywiadami swobodnymi przeprowadzonymi z uczniami.

Oczekiwanie uczniów przed zrealizowaniem zagranicznego stażu

Analizując źródła informacji, z których uczniowie mogli dowiedzieć się o możliwości odbycia zagranicznej praktyki zawodowej, należy stwierdzić, że prawie wszyscy uczestnicy staży zostali o nich poinformowani przez nauczycieli pracujących w szkole. To przede wszystkim nauczyciele zachęcali uczniów do wyjazdu zagranicznego do Hiszpanii na praktykę zawodową, której odbycie jest wymagane programem kształcenia w szkole o profilu zawodowym (rycyna 2). Również znajomi w nieznacznym stopniu przyczynili się do upowszechnienia informacji o wyjeździe zagranicznym. Znacznie mniejszą rolę w upowszechnianiu tej informacji odegrały plakaty i ulotki informacyjne oraz strona internetowa szkoły.

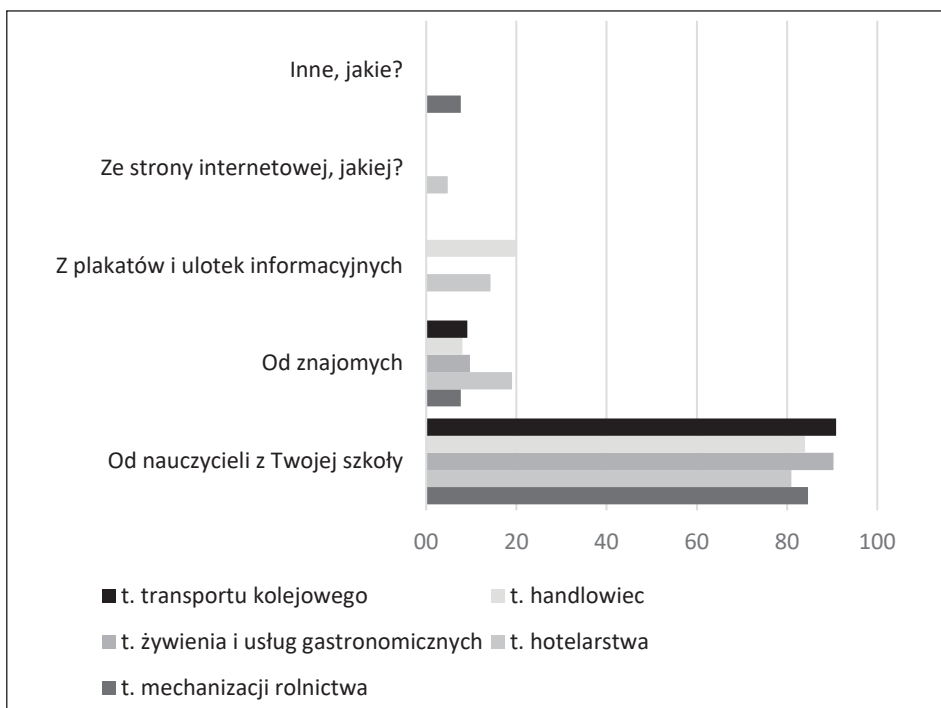
Rycina 2. Źródła informacji o możliwości realizacji zagranicznego stażu – możliwość wyboru kilku odpowiedzi (% badanych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Główny powód wyjazdu na zagraniczny staż zdaniami uczniów to chęć zdobycia dodatkowej wiedzy i umiejętności (rycina 3). Odpowiedzi takiej udzieliło 76,9% ankietyowanych uczniów kierunku technik mechanizacji rolnictwa, 60% uczniów kierunku technik handlowiec, 58,1% uczniów kierunku technik żywienia i usług gastronomicznych, 45,5% uczniów kierunku technik transportu kolejowego oraz 33,3% uczniów kierunku technik hotelarstwa. 32% ankietyowanych uczniów kierunku technik handlowiec uznało, że szczególnie motywuje ich wyjazd zagraniczny, zaś 27,3% uczniów kierunku technik transportu kolejowego za istotny motyw wyjazdu na zagraniczną praktykę uznało chęć rozwoju własnych zainteresowań. Uczestnictwo znajomych w stażu to odpowiednia motywacja dla 19% uczniów kierunku technik hotelarstwa, natomiast nieodpłatność uczestnictwa w wyjeździe miała znaczenie dla 18,2% uczniów kierunku technik transportu kolejowego. Nieco mniejsze znaczenie miało zdaniem uczestników stażu przekonanie, iż staż pomoże w ich dalszym życiu. Takiego zdania było zaledwie 18,2% badanych uczniów kierunku technik transportu kolejowego, 16,1% uczniów kierunku technik żywienia i usług gastronomicznych oraz 8% uczniów kierunku technik handlowiec.

Rycina 3. Motywy uczestnictwa w stażu (% badanych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Uczniowie zostali również poproszeni o ustosunkowanie się do własnych planów na przyszłość po skończeniu kształcenia. Na pytanie o zamiary dotyczące prowadzenia własnej działalności gospodarczej odpowiedzi uczniów były bardzo podzielone. 1/3 ankietyowanych zamierzała prowadzić własną działalność gospodarczą. Pozostałe osoby nie

miały w planach pracy we własnej firmie, lecz skłaniały się do zatrudnienia się w charakterze pracowników najemnych. Procentowy rozkład odpowiedzi uczestników staży zawodowych zainteresowanych prowadzeniem własnej działalności gospodarczej zależał od kierunku kształcenia uczniów. Osoby najbardziej zainteresowane prowadzeniem własnej firmy to uczniowie kierunku technik mechanizacji rolnictwa – odpowiedzi takiej udzieliło aż 61,5% badanych. Uczniowie najmniej zainteresowani prowadzeniem własnej działalności gospodarczej to osoby kształcące się w ramach kierunku technik transportu kolejowego. W tym przypadku ponad 90% uczniów nie planowało prowadzenia własnej firmy po ukończeniu edukacji. Postawy uczniów dotyczące formy przyszłego zatrudnienia były uwarunkowane wybranymi kierunkami kształcenia. Dużo więcej możliwości prowadzenia własnej działalności gospodarczej daje zdobycie wykształcenia w ramach kierunku technik mechanizacji rolnictwa czy też technik handlowiec. W przypadku kierunku technik transportu kolejowego absolwenci znajdując zatrudnienie w branży kolejowej i najczęściej pracując dla Polskich Kolei Państwowych S.A. (tabela 1).

Tabela 1. Uczestnicy staży z podziałem na kierunki kształcenia zainteresowani prowadzeniem własnej działalności gospodarczej (% badanych)

	Technik mechanizacji rolnictwa	Technik hotelarstwa	Technik żywienia i usług gastronomicznych	Technik handlowiec	Technik transportu kolejowego
TAK	61,5	42,9	35,5	32,0	9,1
NIE	38,5	57,1	64,5	68,0	90,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Uczniowie poproszeni o subiektywną ocenę poziomu własnych umiejętności praktycznych ocenili je najczęściej na poziomie średnim lub wysokim (tabela 2). Nikt z ankietowanych nie ocenił własnych umiejętności na poziomie bardzo niskim, zaś na poziomie niskim oceniło je zaledwie kilku ankietowanych uczniów. Świadczy to o tym, że osoby najbardziej zainteresowane zagranicznymi stażami zawodowymi to uczniowie najsilniej zmotywowani do rozwijania własnych umiejętności i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. W przypadku umiejętności praktycznych nabytych w trakcie kształcenia w szkole najwyższej ocenili je uczniowie kierunku technik hotelarstwa (52,4% badanych oceniło ją na poziomie wysokim) oraz technik żywienia i usług gastronomicznych (zdaniem 48,4% badanych były one wysokie i bardzo wysokie).

Tabela 2. Subiektywna ocena poziomu umiejętności praktycznych uczniów przed realizacją praktyk międzynarodowych (% badanych)

Poziom umiejętności	Technik mechanizacji rolnictwa	Technik hotelarstwa	Technik żywienia i usług gastronomicznych	Technik handlowiec	Technik transportu kolejowego
Bardzo niski	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Niski	7,7	0,0	0,0	0,0	9,1
Średni	53,8	47,6	51,6	62,0	63,6
Wysoki	30,8	52,4	38,7	26,0	27,3
Bardzo wysoki	7,7	0,0	9,7	12,0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Ponownej subiektywnej oceny poziomu własnych umiejętności praktycznych dokonali uczniowie po zakończeniu zagranicznych staży w Hiszpanii. Analiza ich odpowiedzi potwierdza, iż zdaniem ankietowanych ich poziom umiejętności poprawił się dość znacznie. Wysoko poziom własnych umiejętności praktycznych ocenili zwłaszcza uczniowie kierunku technik handlowiec (tabela 3). Ponad 50% uczniów uczestniczących w zagranicznym stażu oceniło własne umiejętności praktyczne na poziomie bardzo wysokim. Podobnie w przypadku uczniów kierunku technik pojazdów samochodowych. W tym przypadku własne umiejętności praktyczne po odbyciu stażu na poziomie bardzo wysokim oceniło 45,5% badanych. Zgromadzone dane potwierdzają, że uczestnicy stażu subiektywnie ocenili własne umiejętności praktyczne po stażu nieco wyżej niż przed stażem.

Tabela 3. Subiektywna ocena poziomu umiejętności praktycznych uczniów po odbyciu praktyk międzynarodowych (% badanych)

Poziom umiejętności praktycznych	Technik mechanizacji rolnictwa	Technik hotelarstwa	Technik żywienia i usług gastronomicznych	Technik handlowiec	Technik transportu kolejowego
Bardzo niski	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Niski	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Średni	5,6	28,5	9,7	12,0	9,0
Wysoki	61,1	66,7	71,0	36,0	45,5
Bardzo wysoki	33,3	4,8	19,3	52,0	45,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Uczestnicy badania rozpoczęciem stażu określili również własne oczekiwania co do praktyk w zagranicznych przedsiębiorstwach. Spełnienie tychże oczekiwań zostało następnie zweryfikowane po odbyciu stażu.

Najważniejsze oczekiwania uczestników stażu przed jego rozpoczęciem dotyczyły przede wszystkim chęci przekonania się, jak wygląda praca w danym zawodzie na rynku europejskim, zdobycie międzynarodowego doświadczenia zgodnego z profilem kształcenia, zapoznanie się z kulturą i obyczajami kraju, w którym odbywał się staż, zdobycie umiejętności, które będą mogły być wykorzystywane w przyszłej pracy, rozwinięcie umiejętności dotyczących pracy w grupie. Z wymienionymi oczekiwaniami zgodziła się znaczna większość uczniów.

Najważniejsze elementy zrealizowanego stażu zagranicznego

Oczekiwania uczestników badania zostały porównane z oceną ich spełnienia już po odbyciu praktyk. Za najbardziej istotne elementy odbytego stażu ankietowani uznali możliwość zapoznania się z kulturą organizacyjną firmy. Odpowiedziało tak 100% ankietowanych z kierunku technik mechanizacji rolnictwa oraz technik żywienia i usług gastronomicznych oraz 96% uczniów kierunku technik handlowiec.

Drugi ważny element odbytego szkolenia to przekonanie się, jak wygląda praca w danym zawodzie. Uznało tak 100% ankietowanych kierunku technik mechanizacji rolnictwa oraz technik żywienia i usług gastronomicznych oraz ponad 90% uczniów reprezentujących wszystkie pozostałe kierunki.

Tabela 4. Najistotniejsze elementy odbytego stażu (% badanych)

Ocena	Technik mechanizacji rolnictwa	Technik hotelarstwa	Technik żywienia i usług gastronomicznych	Technik handlowiec	Technik transportu kolejowego
Wzrosły moje szanse na rynku pracy					
Tak	77,8	52,4	73,0	80,0	63,7
Trudno powiedzieć	22,2	14,3	27,0	16,0	0,0
Nie	0,0	33,3	0,0	4,0	36,3
Zdobyłem doświadczenie zgodne z profilem kształcenia					
Tak	94,4	85,8	100,0	96,0	72,7
Trudno powiedzieć	5,6	9,4	0,0	4,0	9,1
Nie	0,0	4,8	0,0	0,0	18,2
Zdobyłem umiejętności, które będę mógł wykorzystać w przyszłej pracy					
Tak	88,9	85,7	100	96,0	90,9
Trudno powiedzieć	11,1	9,5	0,0	4,0	0,0
Nie	0,0	4,8	0,0	0,0	9,1
Przekonałem się, jak wygląda praca w danym zawodzie					
Tak	100,0	95,3	100,0	96,0	90,9
Trudno powiedzieć	0,0	4,7	0,0	4,0	0,0
Nie	0,0	0,0	0,0	0,0	9,1
Wzrosła moja pewność siebie					
Tak	88,9	57,1	26,0	80,0	81,8
Trudno powiedzieć	5,5	9,5	74,0	16,0	9,1
Nie	5,6	33,4	0,0	4,0	9,1
Zapoznałem się z kulturą organizacyjną firmy					
Tak	100	82,1	100,0	96,0	81,8
Trudno powiedzieć	0,0	17,9	0,0	4,0	9,1
Nie	0,0	0,0	0,0	0,0	9,1
Rozwinąłem umiejętności dotyczące pracy w grupie					
Tak	94,5	71,4	30,0	48,0	90,9
Trudno powiedzieć	5,5	28,6	70,0	48,0	9,1
Nie	0,0	0,0	0,0	4,0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Uczestników staży poproszono także o sprecyzowanie własnych potrzeb w kwestii udoskonalenia umiejętności praktycznych specyficznych dla poszczególnych zawodów, w ramach których kształcą się w szkole ponadpodstawowej. Uczniowie reprezentujący kierunek technik mechanizacji rolnictwa chcieli udoskonalić podczas zagranicznego stażu:

- wykonywanie czynności sprawdzających wybrane układy podczas badania technicznego przyczepy,

- wykonywanie czynności sprawdzających wybrane układy podczas badania technicznego ciągnika rolniczego,
- naprawę uszkodzonych podzespołów układu napędowego ciągnika rolniczego,
- naprawę uszkodzenia w układzie hamulcowym przyczepy rolniczej,
- regulowanie maszyn, urządzeń i narzędzi rolniczych;
- wykonywanie prac agregatem ciągnikowym prostym z maszynami.

Uczniowie reprezentujący kierunek technik hotelarstwa najbardziej byli zainteresowani udoskonaleniem poniższych umiejętności praktycznych:

- prowadzenie hotelowego biura obsługi klientów,
- prowadzenie dokumentacji obiektu,
- bezpośrednia obsługa klienta,
- współpraca z pracownikami poszczególnych służb hotelowych,
- świadczenie i przestrzeganie procedur oferowanych usług hotelowych.

Uczestnicy praktyk kształcący się na kierunku technik żywności i usług gastronomicznych potrzebowali udoskonalenia następujących umiejętności praktycznych:

- wykorzystywanie sprzętu i urządzeń do wykonywania usług gastronomicznych,
- przeprowadzanie czynności porządkowych, rozliczanie sprzętu,
- opracowywanie receptur gastronomicznych,
- planowanie i produkcji potraw i napojów,
- kalkulowanie kosztów i prowadzenie sprzedaży usług gastronomicznych,
- przygotowywanie surowców, dodatków do żywności i materiałów pomocniczych,
- przygotowywanie oferty i promocja działań gastronomicznych,
- prowadzenie procesów produkcji wyrobów spożywczych.

Uczniom kierunku technik handlowiec najbardziej potrzebne w zakresie umiejętności praktycznych potrzebne było udoskonalenie:

- prezentowania wskazanych towarów zgodnie z zasadami stosowanymi w przedsiębiorstwie handlowym,
- prezentowania klientom indywidualnym i instytucjonalnym oferty sprzedażowej,
- oceny jakości towarów przeznaczonych do sprzedaży w przedsiębiorstwie handlowym,
- zastosowania zasady ustalania cen towarów w przedsiębiorstwie handlowym,
- umiejętności analizowania metody i formy prezentacji towarów,
- rozpoznania rodzajów magazynów i ich wyposażenia w przedsiębiorstwie.

Uczniowie reprezentujący kierunek technik transportu kolejowego za najbardziej niezbędne uznali udoskonalenie następujących umiejętności:

- dokumentowanie czasu i miejsca pracy poszczególnych przewoźników,
- szczegółowa i uproszczona próba hamulców zespolonych,
- przygotowanie i zgłoszenie pociągu do jazdy,
- ogólne zasady zestawienia pociągów,
- zasady hamowania pociągu,
- zestawianie pociągów pasażerskich,
- ogłędziny techniczne i handlowe składów pociągów,
- określanie, podział i numeracja pociągów.

Należy dodać, iż wszyscy uczestnicy staży za istotne elementy uznali potrzebę udoskonalenia języka obcego ukierunkowanego zawodowo oraz rozwój własnych kompetencji personalnych i społecznych.

W przypadku oceny stopnia satysfakcji z odbytego stażu wszyscy ankietowani uznali, że są usatysfakcjonowani w stopniu dobrym i bardzo dobrym. Świadczy to bardzo pozytywnie o wszystkich aspektach związanych z jego organizacją, począwszy od miejsc odbywania stażu, zakwaterowania, wyżywienia oraz samej organizacji stażu. Bardzo pozytywnie uczniowie ocenili poziom przygotowania do odbycia stażu. Wszyscy badani uznali, że zostali odpowiednio przygotowani do odbycia stażu pod względem pedagogicznym, organizacyjnym oraz merytorycznym.

Uczniowie uznali również, iż międzynarodowe praktyki, w których mieli okazję uczestniczyć, spełniły ich oczekiwania w stopniu wysokim i bardzo wysokim (tabela 5). Zaledwie pojedyncze osoby uznały, iż całościowo oceniają je w stopniu przeciętnym. Najbardziej usatysfakcjonowani byli uczniowie reprezentujący kierunek technik żywienia i usług gastronomicznych – bardzo wysoki poziom zadowolenia wykazało ponad 70% z nich. W przypadku kierunku technik handlowiec 60% uczniów oceniło praktyki na poziomie bardzo wysokim.

Tabela 5. Stopień spełnienia oczekiwań uczestników międzynarodowej praktyki zawodowej (% badanych)

Stopień	Technik mechanizacji rolnictwa	Technik hotelarstwa	Technik żywienia i usług gastronomicznych	Technik handlowiec	Technik transportu kolejowego
Bardzo niski	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Niski	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Przeciętny	5,6	9,5	9,7	0,0	9,1
Wysoki	44,4	38,1	19,4	40,0	72,7
Bardzo wysoki	50,0	52,4	71,0	60,0	18,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Po powrocie z praktyk uczniowie poszczególnych kierunków ocenili, które umiejętności praktyczne udoskonalane w trakcie stażu ich zdaniem były najbardziej istotne (tabela 6).

Tabela 6. Najbardziej istotne umiejętności praktyczne udoskonalone w trakcie stażu (% badanych)

Umiejętności praktyczne	% ankietowanych
technik mechanizacji rolnictwa	
wykonywanie regulacji maszyn, urządzeń i narzędzi rolniczych zgodnie z założonymi parametrami w warunkach eksploatacji	77,8
kompetencje personalne i społeczne	77,8
naprawa uszkodzenia w układzie hamulcowym przyczepy rolniczej	61,1
wykonywanie prac agregatem ciągnikowym prostym z maszynami	61,1
wykonywanie przeglądu technicznego ciągnika	50,0
naprawa uszkodzonych podzespołów układu napędowego pojazdu samochodowego	50,0
technik hotelarstwa	
bezpośrednia obsługa klienta	71,4
współpraca z pracownikami poszczególnych służb hotelowych	66,7
świadczenie i przestrzeganie procedur oferowanych usług	61,9

podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej	61,9
język obcy ukierunkowany zawodowo	52,4
prowadzenie hotelowego biura obsługi klienta	52,4
przygotowanie surowców, dodatków do żywności i materiałów pomocniczych	52,4
organizowanie przyjęć, bankietów, imprez sportowo-rekreacyjnych i rozrywkowych	52,4
przygotowanie i serwowanie śniadań w hotelu	47,6
prowadzenie dokumentacji zakładu	47,6
technik żywienia i usług gastronomicznych	
przygotowanie surowców, dodatków do żywności i materiałów pomocniczych	80,6
planowanie produkcji potraw i napojów	77,4
przeprowadzenie czynności porządkowych, rozliczenie sprzętu, zastawy i bielizny stołowej po wykonaniu usługi	74,2
opracowanie receptur gastronomicznych	71,0
kompetencje personalne i społeczne	71,0
prowadzenie procesów produkcji wyrobów spożywczych	64,5
wykorzystanie sprzętu i urządzeń do wykonania usług gastronomicznych	64,5
magazynowanie wyrobów gotowych i przygotowanie ich do wysyłki	61,3
technik handlowiec	
sprawdzanie ilości towarów przeznaczonych do sprzedaży w przedsiębiorstwie	88,0
język obcy ukierunkowany zawodowo	84,0
ocena jakości towarów przeznaczonych do sprzedaży w przedsiębiorstwie handlowym	76,0
kompetencje personalne i społeczne	60,0
oznakowanie wskazanych towarów zgodnie z zasadami obowiązującymi w przedsiębiorstwie	60,0
dokonanie analizy metody i formy prezentacji towarów	56,0
technik transportu kolejowego	
zapoznanie się z zasadami zestawienia pociągów pasażerskich	90,9
zapoznanie z zasadami hamowania pociągu	90,9
język obcy ukierunkowany zawodowo	81,8
poznanie zasad podziału i numeracji pociągów	81,8
zapoznanie z zasadami obsady pociągu	81,8
poznanie ogólnych zasad zestawienia pociągów	72,7
kompetencje personalne i społeczne	63,6
realizowanie oględzin technicznych i handlowych składów pociągów	63,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Po odbyciu międzynarodowych staży zawodowych uczniowie uznali, że ich oczekiwania co do wyjazdu, które określili przed praktykami, zostały spełnione. Co istotne, uczniowie udoskonaliли najważniejsze umiejętności bezpośrednio powiązane z kierunkiem zawodowym, w ramach którego się kształcili. Poszerzyli również kompetencje personalne i społeczne oraz podwyższyli poziom języka angielskiego w obszarze specjalistycznego słownictwa zawodowego.

Wnioski

Znaczna większość uczniów uznała, że jest bardzo zadowolona z możliwości odbycia stażu zagranicznego. Ta forma kształcenia praktycznego jest więc doskonałym elementem edukacji w technicznych szkołach ponadpodstawowych. Uczniowie nie tylko poszerzają umiejętności praktyczne w kontekście międzynarodowym, ale również zapoznają się z formułą pracy w zagranicznych przedsiębiorstwach. Co ważne, osoby najbardziej zainteresowane zagranicznymi stażami zawodowymi to uczniowie najsilniej zmotywowani do rozwijania własnych umiejętności i podnoszenia kwalifikacji zawodowych, otwarci na inne kultury i technologie, znający języki obce i chcący je rozwijać, planujący poznawać zasady funkcjonowania przedsiębiorstw za granicą, ich kulturę organizacyjną i formułę pracy.

Możliwości uczestnictwa szkół ponadpodstawowych w zagranicznych stażach zawodowych zostały bardzo zwiększone dzięki finansowaniu ich przez Unię Europejską. Oprócz cennego doświadczenia zawodowego praktyki zagraniczne ułatwiają poznanie innych kultur oraz poszerzenie umiejętności językowych. Umożliwiają też zdobycie umiejętności praktycznych bezpośrednio w zagranicznej organizacji, co może być niezwykle przydatne podczas poszukiwania pierwszej pracy, zwłaszcza w kontekście przyszłych planów zawodowych uczniów – znaczna część osób badanych zadeklarowała, iż nie jest zainteresowana prowadzenia własnej działalności gospodarczej i ma zamiar podjąć pracę w charakterze pracowników najemnych.

Literatura

References

- Cymańska-Grabowska, B., Chorąży, D., Fabiański, A., Kordyś, W. (2021). *Modelowy program praktycznej nauki zawodu odnoszący się do stażu uczniowskiego*, Warszawa. Pozyskano z: <https://kuratorium.kielce.pl/wp-content/uploads/2022/03/zalacznik-1-technik-hotelarstwa.pdf>
- Drogosz-Zabłocka, E., Stasiowski, J. (2019). Kształcenie zawodowe w Polsce – przemiany, organizacja, efekty. W: *Wykształcenie zawodowe. Perspektywa systemu edukacji i rynku pracy*, U. Sztanderska, E. Drogosz-Zabłocka (red.), Seria Naukowa, t. 9, Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, 66–101.
- Gates, L. (2014). The impact of international internships and short-term immersion programs. *New Directions for Student Services*, 146, 33–40.
- Iwacewicz-Orłowska, A. (2021). Motywy i korzyści z uczestnictwa w zagranicznych praktykach zawodowych uczniów szkół ponadpodstawowych z województwa podlaskiego. *Przedsiębiorczość – Edukacja [Entrepreneurship – Education]*, 17(2), 137–150.
- Maj-Waśniowska, K. (2017). Niestabilność warunków funkcjonowania systemu oświaty w Polsce. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 485, 262–276.
- Matthews, J., Lawley, M. (2011). Student satisfaction, teacher internships, and the case for a critical approach to international education. *Discourse: studies in the cultural politics of education*, 32(5), 687–698.
- Pinto, L.H., Pereira, P.C. (2019). 'I wish to do an internship (abroad)': Investigating the perceived employability of domestic and international business internships. *Higher Education*, 78, 443–461.
- Sitek, M., Stasiowski, J. (2022). Zmiany w organizacji i funkcjonowaniu kształcenia zawodowego w Polsce. Bilans reform 1989–2022. *Studia BAS*, 2, 71–93.
- Szczechowiak, E. (2018). Nowa podstawa programowa szkół ponadpodstawowych a oczekiwania pracodawców względem ich absolwentów. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika*, 16, 99–109.

Van Mol, Ch. (2017). Do employers value international study and internships? A comparative analysis of 31 countries. *Geoforum*, 78, 52–60.

Xiaochi, Z. (2012). Discussion on international internship and intercultural competence from a perspective of higher educational internationalization – A case study of the program work and travel USA. *Cross-Cultural Communication*, 8(5), 62–66.

Anna Iwacewicz-Orłowska, dr, prof. WANS, Wschodnioeuropejska Akademia Nauk Stosowanych w Białymstoku, Wydział Nauk Ekonomicznych. Autorka jest zatrudniona na stanowisku dziekana Wydziału Nauk Ekonomicznych Wschodnioeuropejskiej Akademii Nauk Stosowanych w Białymstoku. Oprócz prowadzenia zajęć dydaktycznych z przedmiotów ekonomicznych prowadzi prace badawcze z zakresu problematyki zrównoważonego rozwoju, dysproporcji dochodowych oraz nierówności społecznych. Jest autorką licznych publikacji krajowych i zagranicznych oraz uczestnikiem konferencji naukowych oraz staży w instytucjach zagranicznych.

Anna Iwacewicz-Orłowska, PhD, professor of Eastern European University of Applied Sciences in Białystok, Faculty of Economics Sciences. The author is employed on the position of the dean on the Faculty of Economics Sciences at the Eastern European University of Applied Sciences in Białystok. Apart from conducting lectures from economic area she is doing research in the field of sustainable development issue, income disproportions and social inequalities. She is an author of many polish and international publications and she was taking part in scientific conferences and internships in foreign institutions.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6283-9862>

Adres/Address:

Wschodnioeuropejska Akademia Nauk Stosowanych w Białymstoku
Wydział Nauk Ekonomicznych
ul. Ciepła 40
15–472 Białystok, Poland
e-mail: anna.orlowska@wans.edu.pl